

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

משפטים

(חלק טז — שיחה ד)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת משפטים, כא-כז שבט, ה'תשפ"ב (ב)

מוקדש לזכרון הרבנית הצדקנית
מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע
בקשר עם יום היארצייט-הילולא כ"ב שבט, ה'תשפ"ב
אשת נשיא דורנו כ"ק אדמו"ר זי"ע

ע"י

מנחם מענדל בן חנה שרה
חי' מושקא בת חנה בת'
רחל בת חי' מושקא
שיינא בת חי' מושקא
לוי בן חי' מושקא
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

משפטים ז

שנזקקין לנתבע תחלה והיכי דמי דקא זילי נכסיי". וביאר הש"ך³ (בהמשך לפירושו בענין נזקקין לתובע תחלה): אם הסיבה לכך שהנתבע לא שילם את ה"מקצת" היא (לא מפני שרצה לעכבו אצלו, אלא) לפי שבאותה שעה הוזלו נכסיו – או שעצם רצונו למכרם מהרה (כדי שיוכל לשלם) הי' מוזילם – אזי נזקקין לנתבע תחלה.

ב. כבר נתבאר כמה וכמה פעמים, שכל הענינים שבנגלה דתורה ישנם גם בעבודה רוחנית, ואדרבה – כיון שבתחילה היתה התורה חמדה גנוזה? למעלה ומשם נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה כו' בעניני עולם הזה⁸ – הרי הענינים כפי שהם ברוחניות ובפנימיות הם המקור שממנו נשתלשו ענינים אלה ב"נגלה". ויתירה מזו: יש כמה ענינים ב"נגלה" שניתן להבינם לתכליתם רק ע"י ביאורם ברוחניות הענינים⁹.

ועד"ז בעניננו: בפשטות פירוש הש"ך אינו מחוור לגמרי: מלשון רז"ל "נזקקין . . לתובע תחלה" (תובע סתם) משמע, שזהו ענין כללי שיש בו נפקא מינה לפועל בכמה וכמה אופנים של תביעה¹⁰, ולפי פירוש הש"ך נמצא,

א. מן הפסוקי "מי בעל דברים יגש אליהם" ילפינו בגמרא² ש"אין נזקקין אלא לתובע תחלה" – ה"בעל דברים" (התובע) "יגיש דבריו אליהם".

ומפרש הש"ך³, שכוונת הדברים – כפשטות הלשון⁴ – שבית-דין שומעים קודם את טענות התובע ואחר כך את דברי הנתבע; ונפקא מינה לפועל (טענותיו של מי נשמעות תחילה) בנדון מודה במקצת:

דין⁵ הוא, שאין הנתבע נקרא מודה במקצת, שאז מחוייב שבועה דאורייתא, אלא כאשר הודאתו (במקצת) באה לאחד שהתובע תבע אותו (על כל הסכום); אבל אם הנתבע "הודה בני" ואחד כד תבעו התובע בק"⁶, אינו בגדר מודה במקצת והוא פטור משבועה (דאורייתא);

וטעם הלכה זו, דכיון שהי' על הנתבע לשלם את ה"מקצת" (שהודה בו) עוד קודם שנתבע בבית דין, והוא לא עשה כן ונשאר בגדר נתבע (בבית דין), על כן נזקקין לתובע תחלה (כדי שיחויב בשבועה דאורייתא).

ולהלן בגמרא שם⁷ איתא "פעמים

(1) פרשתנו כד, יד.

(2) ב"ק מו, ב.

(3) חו"מ ס' כד סק"א. ובאור"ת (אורים סק"ז),

חידושי הפלאה ועוד שם הקשו על פירושו. ואכ"מ.

(4) וכמפורש בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח.

תוספתא שם פ"ו, ג. ועוד (ראה ש"ך שם).

(5) חו"מ ס' פח סט"ו-טז. ש"ך שם סקל"א.

(6) לשון הש"ך סכ"ד שם. ועד"ז ספ"ח שם.

(7) שם פח, סע"ב.

(8) תניא פ"ד.

(9) ראה לקו"ש ח"ט ע' 209 (והערה 16).

(10) להעיר ממסמ"ע חו"מ סכ"ד סק"א: וכתבו

עליו פירושו זה בכה וזה בכה וכולן אמת

יהי אשר יהי, אינה שייכת המציאות דכולו רע¹⁵ ח"ו.

וענין זה, שכל הדרגות דבני ישראל, הן צדיק, אשר „אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא“¹⁶ (עכ"פ חטא מלשון חסרון¹⁷), והן רשע, אשר (גם) פושעי ישראל מלאין מצות כרמון, הרי הן בבחינת „מודה במקצת“ – מרומז בפסוק שממנו ילפינן דין מודה במקצת, „(על כל דבר פשע גו') אשר יאמר כי הוא זה“¹⁸:

לפי פירוש הפסוק בעבודה רוחנית¹⁹, התביעה היא הן „על כל דבר פשע“ – כאשר אדם פושע ומועל ר"ל בשליחותו בעולם הזה, והן „על כל אבדה“ – כשהדבר הוא רק באופן ד„אבדה“ וחסרון, היינו שאינו פועל בשליחותו כפי שהי' יכול לפעול, וממילא נאבדים ר"ל חלק מכוחות הנפש האלקית [וד' הפרטים – „על שור על חמור על שה על שלמה“ – הם

שהנפקא-מינה לפועל היא רק בסוג התביעה שבו הנתבע מודה במקצת?

וענין זה מובן לפי הביאור הפנימי במאמר זה, כי בעבודה רוחנית, רובם ככולם דעניני תובע ונתבע יש בהם ענין של „מודה במקצת“.

ג. ה„תובע“ של אדם מישראל הוא היצר הרע, שתחילה מכשילו בחטא ר"ל¹¹ – או עכ"פ במצב ד„חטא“ מלשון חסרון¹² – ואחר כך הרי הוא בא כנגדו ב„תביעה“¹¹ ובטענה, שכיון שהכשיל יהודי זה, אזי יש „למסור“ אותו לרשותו.

על תביעה זו של היצר הרע, האדם, ה„נתבע“, הוא בגדר „מודה במקצת“ בלבד: הן אמת שנכשל ר"ל בחטא, אבל לא שקע בחטא זה באופן של „הכל“ – ככל מהותו ח"ו – שהרי עצם נשמתו היא למעלה מכל חטא, שהרי גם בשעת החטא היתה באמנה אתו¹³; ויתר על כן: אפילו מצד כוחותיו – ולא רק מצד עצם הנשמה – ישנו טוב פנימי בתוך כל אחד מישראל, ויתירה מזו – אפילו פושעי ישראל מלאין מצות כרמון¹⁴, ואמיתת המושג ד„מלאין“ הרי הוא כפשוטו: כל מציאותם מלאה (במצוות). ונמצא, שבכל אדם מישראל,

לדינא *משום הכי סתם המחבר ללמדינו שבכל ענין קאמרי'.

- 11) כמאמר חז"ל (ב"ב טז, א) „יורד ומתעה ועולה ומרגיז כו' הוא שטן הוא יצה"ר כו“.
- 12) לקו"ת מטות פב, א. ובארוכה – ד"ה ע"כ יאמרו תרצ"א (סה"מ קונט' ח"א). ועוד.
- 13) תניא ספכ"ד.
- 14) עירובין יט, א. חגיגה בסופה.

271

15) וברשע ורע לו (ראה תניא ספי"א) – בכדי שלא יוקשה ממחז"ל דמלאים מצות – יל"פ שאינן פועלות בו. וראה תר"א מו, ג והגהות הצ"צ לשם (ואה"ת ויחי כרך ו' – תתשל, ב). דרך חיים קי, ג.

16) קהלת ז, כ. וראה סה"מ קונט' ח"ב שכ, סע"ב ואילך. וראה לקו"ת בלק (עד, ב. וש"נ) דחטאים של צדיקים פוגמים יותר כו'.
17) ראה תניא רפ"ה (מד, סע"א).

18) פרשתנו כב, ח. ב"ק קו, סע"ב ואילך. ב"מ ה, א. שבועות לט, ב. מכילתא *ורש"י עה"פ.
19) ראה בארוכה פירוש פסוק זה בעבודת האדם (מיוסד על מאמר הצ"צ) – לקו"ש ח"א ע' 155 ואילך.

(* אבל לכמה נוסחאות (נסמנו במכילתא מהדורת האגראוויטץ) – „ממין הסענה“.

(* ראה גם ראש ב"ק שם.

הטעם שהזהירו חז"ל²³ מאד שלא להשבע כל שאפשר בלאו הכי, ואפילו אם „נשבע באמת“.

וזהו ההמשך בגמרא שם, שמצינו (נדון ואופן עבודה שבו יש) דרך להנצל מזה, ש„נזקקין לנתבע תחלה“, ועי"ז יוכל האדם להפטר מ(אופן העבודה הדורש) שבועה – והוא, כשהנתבע טוען „קא זילי נכסי“.

ה. ויובן בהקדים הביאור בסיפור הגמרא²⁴ אודות ר' יוחנן בן זכאי, שבכה לפני פטירתו ואמר, שסיבת בכייתו היא – „יש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנום, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי, ולא אבכה (בתמי)“.

וידועה הקושיא²⁵: היתכן שרבן יוחנן בן זכאי, אשר הי' מגדולי התנאים – וכפי שהפליגו חז"ל בכמה מקומות²⁶ בגדלותו של ר' יוחנן בן זכאי, ומובן שאין כל ספק שנזהר בתכלית בסור מרע ועשה טוב – יסתפק בנוגע לעצמו אם הולך הוא לגן עדן או לגיהנום?!

גם צריך להבין: מדוע נגע לו הדבר

(23) גיטין לה, א. תנחומא ויקרא ז'. תנחומא ובמדב"ר ר"פ מטות. ועוד.
(24) ברכות כח, ב.

(25) לקו"ת ויקרא נ, סע"ד. מסעי צ, ב. מאמר אדה"ז – נעתק באוה"ת ר"פ פינחס ורד"ה אך בגורל תרכ"ו. ד"ה אל תצר לאדמו"ר האמצעי (ע' 73 (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' עט). וש"נ). קיצורים והערות שם ע' מו"ז. רד"ה אשרנו תרפ"ח ותצ"ו (בסה"מ קונט' ח"ב). ועוד. וראה מפרשי העי"ש.

(26) ראה לדוגמא: סוכה כח, א. ר"ה לא, סע"ב. ועוד. הובאו כמה מהם (ברוב ה) מקומות שצויינו בהערה הקודמת.

ד' הסוגים דנפש הבהמית המביאים לידי „כל דבר פשע . . אבדה“ –

ועל תביעות אלו („על כל דבר פשע . . על כל אבדה“) עונה האדם („אשר יאמר“) „כי הוא זה“ – שמה שיש לתבוע ממנו הוא רק „זה“ – מקצת, היינו שהוא (רק) מודה במקצת כנ"ל.

ד. והנה פסק דין התורה הוא שמודה במקצת חייב שבועה, ודוקא ע"י השבועה מאמינים לו על החלק שאינו מודה בו – וביאור הדבר בעבודה רוחנית:

כיון שכבר נכשל ונכנס ב„מקצת“ לרשות היצר, צריך הוא תוספת כח כדי להשמר שלא יפול עוד לרשותו (ולו גם – ע"י העדר הרצון להיות ומודה (ועוזב) ירוחם²⁰); ולשם כך משביעים אותו – שבועה מלשון שובע²¹ – בכוחות נעלים יותר²², כדי שחלקו השני ישאר ברשות הקדושה.

אלא שידוע^{22*} חומר הענין דשבועה – ובענינו, בזה שמקבל על עצמו שבועה, מסכן הוא את נפשו: אם לא ישתמש בכוחות הנוספים כדבעי, אזי לא זו בלבד שיחסר לו מה שהוצרך להשיג על ידם, אלא שאף יגיע לו עונש, על אשר (גם) הכוחות הנעלים יותר הולכים אצלו לאיבוד ר"ל; וזהו

(20) משלי כח, יג.

(21) קיצורים והערות לתניא ס"ע נו ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"א (ס"ע 41 ואילך) לענין השבועה דמודה במקצת.

(22) שזהו גם ענין השבועה כפשוטו, שניתוסף עוד ענין, וענין חמור.

(22*) כמו שהארכו חז"ל – שבועות לט, א. ובכ"מ.

עסוק ושקוע בעבודתו ובשליחותו – לימוד התורה, קיום המצוות; הוא ה' שקוע במילוי שליחותו כדבעי בעלמא דין²⁹ בהתעסקות כזו, עד שלא ה' לו פנאי לעצור ולהתבונן מה נעשה עמו, מה מצבו הוא בכלל.

שהרי, כיצד זה יפסיק מעבודתו ויחשוב אודות עצמו, אודות מדריגותיו של – בשעה שמוטל עליו לנצל זמן זה למילוי שליחותו!

דוקא סמוך לפטירתו, כאשר הגיע לידי טיוס שליחותו בעלמא דין³⁰, הפסיק³¹ כדי לעשות חשבון צדק (דאם לא עכשיו אימתי) – וזה עורר בו בכי זו.

ז. אופן זה במילוי השליחות – שלא יחשוב האדם על עצמו, אלא אך ורק על השליחות – הוא ענין עיקרי וכללי בעבודת ה', הנדרש מכל אחד ואחד מבני ישראל. ויש לומר שהדבר מרומו ומודגש בפנימיות תוכן הפסוקים דלהלן בפרשתנו: לאחר שנאמר „ועבדתם את ה' אלקיכם גו'³² דקאי על כללות ענין העבודה [הן העבודה דאבהב³³ (דלית פולחנא

כ"כ דוקא סמוך לפטירתו? הן אמת, „שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם“ הם ענין הקשור לשכר ועונש של הנשמה לאחר פטירתה מן העולם – אבל עדיין קשה להבין:

הרי פשוט, שעיקר החשש שלו באמרו „איני יודע וכו'“ ה' (ל' בנוגע לענין השכר ועונש כשלעצמו, אלא) אודות מצבו ומדרגתו – אם נמצא הוא במצב של (ראוי לגן עדן) קדושה או ח"ו להיפך; והרי זהו דבר שיש להצטער עליו כל זמן שישנו ספק בזה – לא רק בשעת הפטירה, אלא במשך כל ימי החיים.

ו. אחד הביאורים בזה²⁷:

לכל אחד מבני ישראל ניתנו שליחות ותפקיד שעליו למלא במשך חיים חיותו בעלמא דין; ובכדי להשלים שליחות זו ניתן לו מספר הימים הדרוש וניתנו לו כוחות מסוימים, הנחוצים על מנת לבצע את השליחות כדבעי, לא פחות ולא יותר.

כאשר יהודי אינו מנצל יום מסוים, שעה מסוימת, או אפילו רגע אחד, למילוי שליחותו – אין זה חסרון בלבד, בכך שלא נתעלה כפי שהי' יכול וצריך להתעלות, אלא בכל רגע ורגע שאינו עוסק בשליחותו – אפילו כאשר עושה מעשה טוב כו', אלא שאין זה דבר השייך לשליחות של – אזי חסר אצלו רגע זה במילוי שליחותו, ונוסף לזה, הריהו משנה, מועל ח"ו, בשליחותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה²⁸.

ר' יוחנן בן זכאי ה' בכל רגע ורגע

(29) להעיר מקיצורים והערות שם: כשהי' בחיים חיותו בכל יום ויום ה' שמח בתכלית... גברה בו שמחה של מצוה בהמשכת אוא"ס ב"ה ע"י קיום כל מצוה ומצוה כו'.

(30) ראה ע"ד קיצורים והערות שם.

(31) להעיר מסיפור חז"ל (שבת ל, ב) ע"ד אופן פטירת דוד, רבה בר נחמני (ב"מ פו, א) – שרק כשהגיע עת פטירתם ה' יכול מלאך המות להפסיקם מגירסתם.

(32) כג, כה.

(33) שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות כו' (תניא פמ"א – נו, א).

(27) ראה עוד ביאורים במקומות הנ"ל.

(28) ראה זהו שצויין לקמן הערה 42.

האדם בכך ש"ימים יוצרו"⁴², שנועד לו מספר ימים מסוים אשר בהם עליו למלא שליחותו בעלמא דין, ובכל רגע שמוציא על ענין אחר הרי הוא משנה ומועל בשליחותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה – יזדעזע, ויאבד את הרגש מציאותו⁴³; ואזי ישקע בכל מציאותו במילוי שליחותו, עד שאפילו לא ירגיש שהוא הממלא שליחותו של הקב"ה – מה שיורגש אצלו הוא רק השליחות גופא.

ואדרבה: אם ינסה מישוה להזכיר לו דבר אודות "ארצך" (מצבו הרוחני), יענהו מתוך שברון לב: מה לי רצון או תענוג⁴⁴! הרי "ימים יוצרו", וצריך לעמוד על המשמר שאף רגע אחד לא ילך לאיבוד, ולא לחשוב על "מדרגות".

וכאשר יפעל האדם בעצמו מסירות וביטול בכל מהותו להקב"ה בשליחותו, יתקיים בו "את מספר ימיך אמלא" (לשון הבטחה): אפילו אם עברו עליו ימים שלא עסק בהם בשליחותו, או אפילו עשה בהם ענינים של היפך ר"ל, הרי – "את מספר ימים אמלא" (ולא נאמר מי) – עצמותו ומהותו יתברך (שלמעלה מכל שם, ומכל מקום שבו

כפולחנא דרחימותא³⁴) והן העבודה דיראה³³ (עבודת עבד³⁵) ממשיך הכתוב³⁶, "לא תהי' משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא":

"משכלה ועקרה" בעבודה רוחנית היינו, שהעבודה (דאהבה ויראה כו') היא ללא קיום וללא תולדות, והסיבה לכך היא – "בארצך"³⁷ (מלשון רצון³⁸): כשיש לאדם רצון משלו³⁹, שביעות רצון מעבודתו, שזה מורה שהוא מרגיש את מציאותו – הוא עובד את ה', לו יש אהבה ויראה כו'⁴⁰ – עלול הדבר לגרום לו לאחר זמן נפילה ח"ו.

כלומר: בתחילה עבודתו היא במדידה והגבלה – (רק) בה במדה שיש לו שביעות רצון מעבודתו; אחר כך מביאו הדבר לידי כך שיחלק בין עבודה לעבודה: העבודה אשר יש לו בה חוש – מוכן הוא לעשותה, אבל לא סוג אחר של עבודה⁴¹, עד שנופל ממדרגתו כו'.

והעצה לכך שלא תהי' גו' – "את מספר ימיך אמלא": כאשר יתבונן

(34) ראה זח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. וראה בארוכה קונט' העבודה פ"א, פ"ג ואילך.

(35) תניא שם (נו, סע"ב ואילך). וראה קונט' העבודה פ"ב.

(36) שם, כו. וראה בארוכה (בהבא לקמן) ד"ה לא תהי' משכלה – תו"א, תו"ח ואוה"ת בפרשתנו.

(37) תו"א שם עט, א. אוה"ת שם ע' ארנה. – ושם נת' באו"א מהמבואר בפנים.

(38) ב"ר פ"ה, ח ובמ"כ שם.

(39) דלא כמחז"ל (אבות פ"ב מ"ד) בטל רצונך כו', או עכ"פ עשה רצונך כרצונך.

(40) ראה תו"א שם עח, סע"ד. תו"ח שם תלא, א. אוה"ת שם (בריש העמוד).

(41) ראה תו"א שם עט, א. אוה"ת שם סע"ע ארנו.

(42) תהלים קלט, טז. וראה זח"א רכז, א.

תו"ח שם פ"ז ואילך. וראה תו"א שם, ב"ג. אוה"ת שם ס"ע ארסא ואילך. ועוד.

(43) להעיר מלקו"ת מסעי שם (ועוד): לא הי' יודע ריב"ז אם נתפעל באו"ר מאחר שלא הרגישם כלל כו'.

(44) להעיר מהמבואר (ד"ה ויכנעו עמי תרנ"א. החלצו תרנ"ג ס"ג (סה"מ תרנ"ט ע' סג-סד)) דלגבי גדולת ורוממות א"ס ב"ה גם העבודה האמיתית דצ"ג היא כלא ממש ואדרבה כחטא יחשב כו'.

יכול פגם כלשהו לפגוע) מבטיח⁴⁵ שימלא וישלים את הימים האובדים, וכל ימיו יהיו מלאים, בשלימות⁴⁶.

– שהרי אם ינצל את הזמן והכוחות כדי להתנצח עם היצר הרע, יבוא לידי „זילי נכסי“⁴⁷ – הזמן והכוחות שנתן לו הקב"ה „יוזלו“, כיון שלא נוצלו על הדברים הכי יקרים (קיום התורה ומצוות) –

ולכן מקבלים את טענתו ופוטרים אותו משבועה. שהרי לא זו בלבד שמובטחים אנו שלא יפול לרשותו של היצר ח"ו, אלא אדרבה – „את מספר ימים אמלא“, וגם מה שהחסיר לפני כן יתמלא בשלימות.

ח. וזהו גם הביאור הפנימי בהלכה, שבמקרה שהנתבע „קא זילי נכסי“ הרי הוא פטור משבועה (דמודה במקצת):

השנים והכוחות שהקב"ה נתן לאדם מישראל כדי למלא את שליחותו בעלמא דין, הרי הם נכסיו של האדם. וכאשר הוא פועל בעצמו ביטול בתכלית, באופן שכל מציאותו היא רק היותו שליח של הקב"ה, וכל זמנו וכוחותיו מנוצלים למילוי שליחותו של הקב"ה – לעשות לו ית' דירה

(משיחת ש"פ משפטים תשט"ז,
ד"ה לא תהי' משכלה תשי"ב)

45) ע"ד המבואר באוה"ת (פרשתנו ד"ה ועבדתם – ע' אריט ואילך) לענין „והסירותי גו“ (שנאמר בפסוק שלפנ"ו).

46) להעיר מד"ה ויכנעו שם, שע"י המרירות כו' (ע"ז שעבודתו כמו חטא יחשב כו') מעורר הרחמים והקירוב שמצד העצמות ממש (שמשם נמשך סליחת עונות כו').

47) להעיר מפ"י הב' ברש"י (ב"ק שם) ב, זילי נכסי" – „שקרקותיו זלות ע"י תביעה זו כו“.

